

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.3.52>

КОНОНЕНКО Д.В.

**ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ
ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
У СФЕРАХ ЕЛЕКТРОННИХ КОМУНІКАЦІЙ****THE CONCEPT OF THE ADMINISTRATIVE-LEGAL MECHANISM
OF FORMATION AND IMPLEMENTATION OF STATE POLICY
IN THE SPHERES OF ELECTRONIC COMMUNICATIONS**

Державна політика у сферах електронних комунікацій має фундаментальне значення для формування цифрової держави, розвитку інноваційної економіки та забезпечення інформаційної безпеки. Вона визначає стратегічні напрями та пріоритети у розбудові телекомунікаційної інфраструктури, сприяє впровадженню сучасних технологій і створює умови для рівного доступу громадян до цифрових послуг. Ефективна політика у цій сфері стимулює конкуренцію між операторами, захищає права споживачів та встановлює прозорі правила для бізнесу, що діє на ринку комунікаційних послуг. Водночас вона відіграє ключову роль у забезпеченні національної безпеки, зокрема у питаннях кіберзахисту, збереження цілісності інформаційного простору та протидії інформаційним загрозам. Практична сторона державної політики у сферах електронних комунікацій виявляється у системі спеціальних функціональних елементів, за допомогою яких безпосередньо відбувається формування та реалізація відповідного офіційного курсу країни. Вони об'єднані змістом категорії «адміністративно-правовий механізм» розкриття сутності якого має важливе теоретико-практичне значення. Мета статті полягає у наданні визначення поняття «адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сферах електронних комунікацій». У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених стосовно тлумачення понять «механізм», «правовий механізм» та «адміністративно-правовий механізм», виділено характерні особливості притаманні адміністративно-правовому механізму взагалі, а також в контексті формування та реалізації державної політики у сферах електронних комунікацій, зокрема. Зроблено висновок, що адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної політики у сферах електронних комунікацій – це система взаємопов'язаних адміністративно-правових засобів, інструментів, а також інших складових, за допомогою яких держава упорядковує процеси формування та проведення державної політики в сферах електронних комунікацій реалізуючи таким чином покладені на неї завдання та функції.

Ключові слова: комунікації, електронні комунікації, державна політика, механізм, правовий механізм, адміністративно-правовий механізм.

State policy in the areas of electronic communications is of fundamental importance for the formation of a digital state, the development of an innovative economy and ensuring information security. It determines strategic directions and priorities in the development of telecommunications infrastructure, promotes the introduction of modern technologies and creates conditions for equal access of citizens to digital services. Effective policy in this area stimulates competition between operators, protects consumer rights and establishes transparent rules for businesses operating in the communications services market. At the same time, it plays a key role in ensuring national security, in particular in matters of cyber protection, preserving the integrity of the information space and countering information threats. The practical side of state policy in the areas

of electronic communications is manifested in the system of special functional elements, with the help of which the relevant official course of the country is directly formed and implemented. They are united by the content of the category "administrative and legal mechanism", the disclosure of the essence of which is of important theoretical and practical importance. The purpose of the article is to provide a definition of the concept of "administrative and legal mechanism for the formation and implementation of state policy in the areas of electronic communications". The article, based on the analysis of the scientific views of scientists regarding the interpretation of the concepts of "mechanism", "legal mechanism" and "administrative and legal mechanism", highlights the characteristic features inherent in the administrative and legal mechanism in general, as well as in the context of the formation and implementation of state policy in the areas of electronic communications, in particular. It is concluded that the administrative and legal mechanism for the formation and implementation of state policy in the areas of electronic communications is a system of interconnected administrative and legal means, instruments, as well as other components, with the help of which the state regulates the processes of formation and implementation of state policy in the areas of electronic communications, thus implementing the tasks and functions assigned to it.

Key words: *communications, electronic communications, state policy, mechanism, legal mechanism, administrative-legal mechanism.*

Актуальність теми. Державна політика у сферах електронних комунікацій має фундаментальне значення для формування цифрової держави, розвитку інноваційної економіки та забезпечення інформаційної безпеки. Вона визначає стратегічні напрями та пріоритети у розбудові телекомунікаційної інфраструктури, сприяє впровадженню сучасних технологій і створює умови для рівного доступу громадян до цифрових послуг. Ефективна політика у цій сфері стимулює конкуренцію між операторами, захищає права споживачів та встановлює прозорі правила для бізнесу, що діє на ринку комунікаційних послуг. Водночас вона відіграє ключову роль у забезпеченні національної безпеки, зокрема у питаннях кіберзахисту, збереження цілісності інформаційного простору та протидії інформаційним загрозам. Варто зауважити, що практична сторона державної політики у сферах електронних комунікацій виявляється у системі спеціальних функціональних елементів, за допомогою яких безпосередньо відбувається формування та реалізація відповідного офіційного курсу країни. Вони об'єднані змістом категорії «адміністративно-правовий механізм» розкриття сутності якого має важливе теоретико-практичне значення.

Стан дослідження проблеми. Окремі проблемні питання, присвячені формуванню та реалізації державної політики у сферах електронних комунікацій, в своїх наукових працях розглядали: С. А. Віротченко, Г. М. Дергачова, М. В. Засуха, В. Б. Марченко, Г. В. Назарова, Ю. О. Нікітін, С. М. Петько, І. В. Струтинська, І. А. Чиков, І. М. Шопіна та багато інших. Втім, незважаючи на значний теоретичний доробок, у зазначеній сфері фактично неопрацьованим залишається питання адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сферах електронних комунікацій.

Саме тому метою статті є: надати визначення поняття «адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сферах електронних комунікацій».

Виклад основного матеріалу. Почнемо із термінологічної основи категорії та проаналізуємо зміст слова «механізм». В загальному етимологічному сенсі термін походить від грецького «μηχανή», що значить машина, а в українському тлумаченні має наступні значення: 1) штучних рухомо-сполучених елементів, що здійснюють заданий рух; 2) пристрій (сукупність рухомих ланок або деталей), що передає чи перетворює (відтворює) рух; 3) внутрішній устрій, система функціонування чого-небудь, апарат будь-якого виду діяльності; 4) сукупність станів і процесів, з яких складається певне фізичне, хімічне та інше явище; 5) комплекс елементів, призначений для виконання корисної роботи шляхом перетворення одного виду енергії на інший; 6) організація, установа, лад [1; 2; 3; 4]. Слід відзначити полінауковий характер поняття «механізм». Так, за визначенням філософських джерел механізм – це система, сукупність визначених елементів, між якими існує закономірний зв'язок чи взаємодія; це порядок, зумовлений правильним, плановим розташуванням і взаємним зв'язком частин чого-небудь. Обов'язковою умовою системи є злиття її елементів в єдине ціле, існування структури системи [5, с.583; 6, с.52].

В економіці механізм, за тлумаченням І.І. Фуртака який посиляється на досягнення А.Е. Кульмана – це необхідний взаємозв'язок, який виникає між різними економічними явищами.

Механізм, пише вчений, містить певну послідовність економічних явищ: його складовими елементами одночасно виступають вхідне і вихідне явища, а також весь процес, який відбувається в інтервалах між ними. Механізм є природною системою [8; 9, с.203].

Таким чином, механізм – це складна, структурована категорія, зміст якої розкривається у комплексному поєднанні різних елементів. В цьому механізми зрідні системам та, по суті, є їх різновидом. Однак, якщо система – це статична сукупність самостійних елементів, які в сукупності формують новий, об'єкт, то обов'язкова ознака механізму – функціональність його складових. Тобто, категорія виражає систему яка діє, реально функціонує згідно з якимось конкретним призначенням.

Виходячи із загальної етимології слова «механізм» та його наукових, неюридичних тлумачень, можемо зробити висновок, що це система самостійних за змістом, але об'єднаних єдиною метою, взаємодоповнюючих, спільно функціонуючих елементів, які в сукупності формують новий об'єкт призначений для забезпечення реалізації якоїсь діяльності, роботи певного технічного пристрою і таке інше.

Багатоманітністю змісту та визначень механізм характеризується також у праві. В базовому визначенні правовий механізм – це конструкція правових засобів, інструментів призначених для досягнення якихось юридичних цілей, які організуються та діють у чіткій послідовності [9; 10]. Одним з прикладів категорії є механізм правового регулювання, який згідно до положень навчального посібника з дисципліни «теорія держави і права» авторства Н.М. Крестовської, Л.Г. Матвеева, Я.О. Тичька, Н.В. Атаманова та Н.Б. Арабаджи – це функціонуюча як єдине ціле система правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин. Метою механізму правового регулювання на їх думку є підпорядкування діяльності держави принципу верховенства права, впорядкування, оптимізація та захист суспільних відносин, забезпечення правового порядку на основі режиму правозаконності. Елементи механізму правового регулювання: 1) норми права – нормативна основа механізму правового регулювання, яку складають всі джерела права, а правильне тлумачення норм права забезпечує ефективність механізму правового регулювання; 2) юридичні факти – підстава для переходу абстрактних правових норм в конкретні права і обов'язки учасників суспільних відносин; 3) акти безпосередньої реалізації права (у правовідносинах і поза правовідносинами) – фактична поведінка суб'єктів права по здійсненню своїх прав і обов'язків; 4) акти застосування права – забезпечують реалізацію права (факультативний елемент). У таких актах персоніфікуються загальні права і обов'язки, а якщо необхідно, індивідуалізуються санкції правових норм. Окремі елементи механізму правового регулювання домінують на різних його стадіях. Використання їх у певному порядку характеризує процес правового регулювання [11, с.182].

Іншим прикладом є механізм правозастосування, який визначається А.М. Перепелюком, як сукупність взаємопов'язаних, взаємодіючих та взаємообумовлених елементів, що складають його зміст та забезпечують чітку та ефективну реалізацію нормативних приписів, сприяють втіленню суб'єктивних прав та вирішенню юридичних справ. До складу такого механізму вчений відносить: по-перше, суб'єкта, який застосовує норму права, відповідно до належних йому владних повноважень та компетенції; по-друге, суб'єкта, до якого застосовується нормативний припис, який відіграє в даних відносинах підпорядковане місце та володіє визначеною правосуб'єктністю; по-третє, процедуру правозастосування, стадійність та технологію даного процесу, послідовність дій, при цьому враховується весь набір юридичних засобів, які забезпечують ефективно, своєчасне та послідовне застосування права; по-четверте, безпосередньо норму права, а у випадку аналогії закону чи права застосовуються або загальні принципи, або аналогічний закон; по-п'яте, результат (підсумок) застосування нормативних положень: індивідуально-правовий акт, який регулює конкретно визначену життєву ситуацію. Крім того вчений наголошує: «правозастосовна діяльність є різновидом соціальної діяльності, тому не варто зменшувати роль соціального аспекту в механізмі правозастосування. Елементами соціального аспекту є різноманітні економічні та соціально-політичні фактори, які обумовлюють реалізацію правових норм» [12, с.91-93]. Аналізуючи зміст процесуально-правового механізму Ю.О. Гурджи спираючись на дослідження вчених наводить одне з його можливих визначень: елемент загального механізму правового регулювання, відносно самостійна підсистема правових засобів, що вступає в дію на деяких етапах загального правового регулювання, у випадках виникнення перешкод нормальної реалізації правових норм, а також має охоронну спрямованість [13, с.224].

Різновидом класичного правового також є адміністративно-правові механізми, але, по-перше, вони мають місце лише в координатах адміністративно-правових відносин, та, по-друге,

регламентовані нормами саме цієї галузі. Загальне розуміння даної категорії намагався побудувати Ю.О. Коваленко, який тлумачить її в якості певної системи адміністративно-правових засобів і факторів, що: виконують низку функцій держави, які покладаються на неї адміністративним законодавством держави (чи конкретизуються нормативно-правовими актами цієї галузі права); передбачені нормами адміністративного законодавства (також і суміжних галузей права) та, відповідно, підпорядковані загальній меті, завданням та загальноправовим і галузевим принципам цієї галузі права [14, с.42].

Проте, як правило, адміністративно-правовий механізм піддається науковим осмисленням у відношенні до якогось об'єкту, існування чи дію якого він забезпечує. Наприклад, В.В. Миргород-Карпова адміністративно-правовий механізм забезпечення контролю за міжнародними фінансами означила як взаємопов'язану та взаємозалежну систему заходів та засобів, що реалізуються органами державної влади та місцевого самоврядування, в порядку та в межах встановлених адміністративно-правовими нормами, з метою створення усіх необхідних умов для ефективного здійснення контролю за міжнародними фінансами [15, с.137]. Адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні Т.А. Шумейло визначає, як юридичну конструкцію, якою окреслюється заснована на нормах чинного законодавства взаємоузгоджена система нормативно-правових, інституційних, правозастосовних й організаційних форм і засобів, які сукупно, цілісно та послідовно впливають на суб'єктів, відносини та процеси в сфері обігу зброї, виконуючи таким чином завдання формування та реалізації державної політики у відповідній сфері [16, с.173]. На думку С.В. Кобко механізм адміністративно-правового забезпечення національної безпеки України є системною сукупністю правових, організаційних, фінансових та інших інструментів та засобів, які використовуються державою з метою впливу, упорядкування, а також створення умов для належного функціонування суспільних відносин у досліджуваній сфері. Вказаний механізм має складний характер, що в свою чергу обумовлює наявність у нього відповідної структури [17, с.93-94]. К.В. Муравйов розглядає адміністративно-правовий механізм реалізації державної політики як систему організаційно-правових та інших засобів і заходів, а також інституцій (установ, організацій тощо), якими вони втілюються (впроваджуються, реалізуються) у життя, спрямованих на забезпечення виконання завдань і досягнення цілей державно-управлінської діяльності у певній сфері [18, с.55]. К.М. Куркова адміністративно-правовий механізм забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні визначила, як сукупну репрезентацію теоретичного підґрунтя та практичної реалізації забезпечувального впливу держави на процеси якісних перетворень конвергенції науки та технологій як чинника впливу на соціально-економічний розвиток країни та показника рівня вітчизняного науково-технологічного потенціалу. На думку вченої такий вплив здійснюється на двох рівнях (національному та міжнародному), кожному з яких притаманний власний теоретичний та практичний арсенал адміністративних заходів (елементів), що мають свій вираз у нормативному, фінансовому, кадровому, організаційно- та матеріально-технічному, інформаційно-аналітичному полі. Ефективність адміністративно-правового механізму забезпечення науково-технологічного розвитку розкривається через ступінь відповідності державної політики обраній стратегії розвитку науково-технологічного розвитку країни, довіру до неї як з боку населення, так і міжнародних організацій, станом нормативно-правового забезпечення, а також рівнем протидії загроз публічним інтересам [19, с.39].

Дослідження наукової літератури дає можливість виділити характерні особливості притаманні адміністративно-правовому механізму, як загальній категорії юридичної науки, так і в контексті формування та реалізації державної політики у сфері електронних комунікацій:

- по-перше, даний механізм має адміністративну природу, а елементи його системи знаходять своє застосування виключно в галузях суспільно-правових відносин, які виникають за участю суб'єктів публічно-владних повноважень;

- по-друге, включає в себе велике коло складових, які не обмежуються тільки правовими засобами та інструментами в їх вихідному значенні, що пояснюється варіативністю державного впливу на різні сфери суспільних відносин;

- по-третє, в усіх, без виключення, випадках, адміністративно-правовий механізм виходить із норм законодавства України, яким визначено повноваження і функції держави в цілому, а також окремих державних органів в різних галузях суспільного життя;

- по-четверте, дія адміністративно-правового механізму, зважаючи на його владно-управлінську природу, підкріплена мірами примусу, який представники держави мають право застосовувати для реалізації поставлених цілей.

Висновки. З огляду на вище викладене, можемо дійти до висновку, що адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної політики у сферах електронних комунікацій – це система взаємопов’язаних адміністративно-правових засобів, інструментів, а також інших складових, за допомогою яких держава упорядковує процеси формування та проведення державної політики в сферах електронних комунікацій реалізуючи таким чином покладені на неї завдання та функції.

Список використаних джерел

1. Політологічний енциклопедичний словник. Упорядник В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. 2-е вид., доп і перероб. К. : Генеза, 2004. 736 с.
2. Короткий оксфордський політичний словник. За ред. І. Макліна, А. Макмілана. Пер. з англ. К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. 789 с.
3. Радченко О.В. Ціннісний вимір трансформації державно-політичного режиму в Україні: дис... д.н. держ. упр. : 25.00.02 : Харківський регіональний інститут державного управління. 2010. 481 с.
4. Білодід І.К. Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. 657с.
5. Філософський енциклопедичний словник. Ю. М. Вільчинський. К. : «Абрис», 2002. 743 с.
6. Личенко І.О. Адміністративно-правовий захист права власності в Україні: дис... канд. юрид. наук. : 12.00.07 : Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 2009. 264 с.
7. Кульман А. Економічні механізми: Пер. з франц. К.: Прогрес, 2003. 296.
8. Фуртак І.І. Механізм державного управління у сфері охорони здоров’я в контексті європейської інтеграції України: дис... канд. наук. держ. упр. : 25.00.02 : Львів: Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. 2009. 244 с.
9. Перепелюк А. Механізм правозастосування: структура та принципи організації. Вісник Академії правових наук України : зб. наук. пр. ре дкол.: В. Я. Тацій та ін. X. : Прав о, 2012. № 3 (70). 320 с. С.274-282.
10. Чомахавілі О.Ш. Адміністративно-правове регулювання охорони прав на промислові зразки в Україні: дис... канд. юрид. наук. : 12.00.07 : Ірпінь: Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». 2008. 217 с.
11. Теорія держави і права : навчальний посібник. Крестовська Н.М., Матвєєва Л.Г., Тицька Я.О., Атаманова Н.В., Арабаджи Н.Б. Міжнародний гуманітарний ун-т. 2021. 193 с.
12. Перепелюк А.М. Механізм застосування права: структура та критерії ефективності (загальнотеоретичний аспект): дис... канд. юрид. наук. : 12.00.01 : Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. 2016. 225 с.
13. Гурджи Ю.О. Правовий захист особи в кримінальному процесі України: теорія та методологія: дис... д.ю.н. : 12.00.09 : Одеса: Одеська національна юридична академія. 2007. 486 с.
14. Коваленко Ю. О. Адміністративно-правовий механізм інформаційного забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2018. 239 с.
15. Миргород-Карпова В. В. Адміністративно-правовий механізм забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2018. 258 с.
16. Шумейло Т.А. Поняття та ознаки адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні. Юридична наука. 2020. №8(110). С 169-176.
17. Кобко Є.В. Адміністративно-правовий механізм забезпечення національної безпеки держави: дис... д.ю.н. : 12.00.07 : Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2023. 400 с.
18. Муравйов К. В. Поняття механізму реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань. Вісник пенітенціарної асоціації України. 2017. № 1. С. 48–56.
19. Куркова К.А. Поняття та сутність адміністративно-правового механізму забезпечення науково-технологічного розвитку. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2020. № 48. С. 37-40.